

Cukiernica stargardzkiego złotnika Petera Friedricha Ahlbauma

Monika Ogiewa-Sejnota

Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie

m.ogiewa-sejnota@muzeum-stargard.pl

 <https://orcid.org/0000-0002-5131-411X>

Abstrakt

W tekście zaprezentowano najnowszy nabytek Muzeum wśród zabytków sztuki złotniczej, jakim jest XVIII-wieczna cukiernica. Została ona wykonana przez stargardzkiego złotnika Petera Friedricha Ahlbauma (Ahlbohma).

Abstract

The text presents a most recent acquisition to the museum collection of gold exhibits, namely an 18th century sugar bowl. It was made by a goldsmith of Stargard, Peter Friedrich Ahlbaum (Ahlbohm).

Słowa kluczowe

Stargard, Peter Friedrich Ahlbaum (Ahlbohm), złotnictwo, cukiernica

Keywords

Stargard, Peter Friedrich Ahlbaum (Ahlbohm), goldsmithery, sugar bowl

*Kiedy pracujemy w cukrowniach i tryby chwycą nam
palec, ucinają nam rękę: kiedy próbujemy uciekać,
ucinają nogę: mnie zdarzyło się jedno i drugie.
Oto cena, za którą jadacie cukier w Europie
(Wolter „Kandyd”)*

W czasach Woltera cukier był niezwykle popularny wśród europejskiej socjety, stając się w pewnym momencie towarem cenniejszym niż zboże. Był lubianym dodatkiem do konfitur, słodczy, herbaty, kawy czy kakao. Cukier importowano przede wszystkim z brytyjskich i francuskich kolonii założonych w Indiach Zachodnich. Początkowo handlarze sprzedawali go w postaci bryły, a później w postaci sproszkowanej.

Jako, że cukier był towarem luksusowym i zarezerwowanym dla zamożnej części społeczeństwa, wypadało, aby podawano go w cennych naczyniach. Na ogół były one

Ryc. 1. Cukiernica wykonana przez Petera Friedricha Ahlbauma (Ahlbohma).
Fot. M. Gryciuk, MAH w Stargardzie

wykonane z porcelany lub srebra. W związku z tym złotnicy, producenci porcelany i fajansu dokładali wszelkich starań, aby stworzyć małe dzieła sztuki, które obecnie można oglądać na muzealnych ekspozycjach. W XVIII w. cukiernice były na ogół niewielkimi pojemnikami z ażurowym zwieńczeniem, przypominającymi kształtem solniczki, ale od nich wyższe.

W 2022 r. Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie (dalej: MAH w Stargardzie) nabyło do zbiorów tego typu srebrną cukiernicę, której wykonawcą był stargardzki złotnik Peter Friedrich Ahlbaum (Ahlboh). Najnowszy nabytek jest jednym z dwóch¹ znanych obecnie wyrobów tego rzemieślnika. Zanim cukiernica trafiła do stargardzkiego Muzeum przez dłuższy czas była obecna na rynku antykwarycznym. Kilka lata temu została nabyta przez prywatnego kolekcjonera na aukcji zorganizowanej

¹ Oprócz cukiernicy znajdującej się obecnie w zbiorach MAH w Stargardzie znana jest jeszcze będąca własnością prywatną. Scheffler 1980, 404; Majewski 2014, 28.

Ryc. 2. Spód cukiernicy z widocznymi cechami mistrzowskimi. Fot. M. Gryciuk, MAH w Stargardzie

przez Dom Aukcyjny Lempertza w Kolonii², a następnie, dzięki dotacji celowej Gminy Miasto Stargard, jej nabywcą zostało stargardzkie Muzeum. Zakupiona cukiernica została wpisana do księgi inwentarzowej sztuki pod numerem MS/S/1398.

Powyżej wspomniano już, że twórcą cukiernicy był Peter Friedrich Ahlbaum lub Ahlbohm³. O samym rzemieślniku zachowały się szczątkowe informacje. Wiadomo, że pochodził z Uppsali. Nie wiadomo, czy stamtąd przybył bezpośrednio do Stargardu, ale za to pewne jest, że tutejsze prawo miejskie przyjął w 1745 r. Mieszkał i być może prowadził swój zakład przy ulicy Płatnerzy (dawniej *Jägerstraße*) w kwartale Rynek (*Marckt Viertel*)⁴.

Cukiernica jego autorstwa powstała ok. 1770 r. i została wykonana ze srebra. Jej wysokość wynosi 22,9 cm (13,7 cm – wys. korpusu, 8,2 cm – wys. pokrywy). Dolna średnica podstawy liczy 6,6 cm, górna 4,4 cm, a pokrywy 3,8 cm. Stopa jest profilowana i wysklepiona. Korpus wazowy udekorowany ornamentem rocaille z elementami koguciego grzebienia i stylizowanymi motywami roślinnymi charakterystycznymi dla stylu rokoko. Na cokoliku stopy została zamieszczona inskrypcja kapitałą : S : F : E :, być może oznaczająca osobę, na zamówienie której powstał opisywany przedmiot. Ażurowa pokrywa cukiernicy jest mocno wysklepiona i dekorowana podobnie jak korpus. W jej górnej części wkomponowano stylizowaną kwiatową rozetę, która została zwieńczona gałąką w formie balaski. Na stopie, od spodu wykonano dwie cechy mistrzowskie

² Por. Scheffler 1980, 404; Majewski 2014, 28; A Stargard silver sugar caster.

³ W literaturze przedmiotu bardzo długo funkcjonował pod imieniem Johann. Por. Scheffler 1980, 404.

⁴ APS RiS, 904, 248; APS AmS, 1581a, 36.

o kształcie prostokąta z zaokrąglonymi narożnikami. Wewnątrz znajduje się inskrypcja zapisana kapitałą w dwóch wersach PAHL / BAUM. Powyżej widoczna próba chwiejakiem⁵.

Naczynie stołowe wykonane przez Petera Friedricha Alhbauma (Alhbohma) jest kolejnym przedmiotem sztuki użytkowej, które udało się zakupić do zbiorów miejscowej placówki muzealnej przy wsparciu finansowym Gminy Miasto Stargard. Dzięki temu stała się następnym nabytkiem, po m.in. kuflu monetowym Joachima Friedricha Rossowa i pot-pourri Daniela Valetta, prezentującym wysoką jakość produkcji, cechującą stargardzkich złotników w XVIII w⁶.

Bibliografia

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

Archiwum Państwowe w Szczecinie (APS)

Akta miasta Stargardu (AmS)

1581a Stargardsches Häuser-Kataster von 1627 und 1696. Unicat. 1627–1696.

Rękopisy i spuścizny (RiS)

904 Bürgerbuch Magistrat zu Stargard, 1454–1821.

LITERATURA

Majewski M. 2014a. Pewien stargardzki mistrz stworzył niepowtarzalne dzieło. W: M. Majewski (red.), *W czasach, gdy Stargard był stolicą... O kuflu monetowym małżonków Lockstädt w zbiorach Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie*. Stargard, 45–53.

Majewski M. 2014b. Złotnicy stargardzcy XV–XVIII wieku. W: M. Majewski (red.), *W czasach, gdy Stargard był stolicą... O kuflu monetowym małżonków von Lockstädt w zbiorach Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie*. Stargard, 17–43.

Ogiewa-Sejnota M. 2021. Pot-pourri stargardzkiego złotnika Daniela Valette. *Stargardia* 16, 113–118.

Scheffler W. 1980. *Goldschmiede Mittel- und Nordostdeutschlands. Von Wernigerode bis Lauenburg in Pommern*. Berlin.

STRONY INTERNETOWE

A Stargard silver sugar caster, <https://www.lempertz.com/en/catalogues/lot/1096-2/1107-a-stargard-silver-sugar-caster.html> [dostęp: 17.03.2024].

⁵ Za pomoc w sporządzeniu opisu dziękuję dr hab. Marcinowi Majewskiemu z Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie.

⁶ Majewski 2014; Ogiewa-Sejnota 2021, 113–118.